

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 22 ΜΑΪΟΥ 2013

A1. Ο Διονύσιος Σολωμός, ο εθνικός μας ποιητής και ο πρώτος Έλληνας λογοτέχνης με ευρωπαϊκό διαμέτρημα επηρεάστηκε από το κίνημα του Ευρωπαϊκού ρομαντισμού. Το πνευματικό αυτό κίνημα αντλεί τα θέματά του από τους αγώνες των λαών για την πατρίδα, από τα ιδανικά της Επανάστασης, από τη φύση, τον έρωτα, την εξιδανίκευση του θανάτου, το μυστηριώδες και το ιδανικό.

Πιο συγκεκριμένα, ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού αποτελεί το μεταφυσικό στοιχείο. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα εντοπίζεται σε έναν απροσδιόριστο ήχο άφατης γλυκύτητας, υπερκόσμο, χωρίς αντίλαλο, απροσδιόριστη προέλευσης και υφής, έναν μαγικό ήχο με καταλυτική επίδραση που αποπροσανατολίζει τον ήρωα του ποιήματος από το στόχο του και παραλύει τις δυνάμεις του στερώντας του τη δυνατότητα να κατευθυνθεί στην ακτή. (π.χ Στίχοι 24-54)

Ένα ακόμη στοιχείο του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού αποτελεί η αγάπη για την πατρίδα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εντοπίζεται στο στίχο 40, όπου ο Κρητικός τις ώρες της ανείπωτης μοναξιάς του στις κορυφές του Ψηλορείτη ατενίζοντας τον ήλιο και τον τόπο του συγκλονίζεται από την ελπίδα και τον πόθο της Λευτεριάς. Η αγάπη του αφηγητή για την πατρίδα είναι τόσο μεγάλη που την επικαλείται σαν μια θεϊκή, προσωποποιημένη δύναμη γεμάτη αίματα από τη θυσία των ανθρώπων που αγωνίστηκαν για την ελευθερία της.

Το τελευταίο χαρακτηριστικό του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού αποτελεί η εξιδανίκευση του έρωτα. Στην προσπάθειά του ο ήρωας να προσδιορίσει την υφή και τη γλυκύτητα του ήχου χρησιμοποιεί μια αριστοτεχνική αποφατική παρομοίωση στους στίχους 25-28. Ο ήχος αυτός δε μπορεί να συγκριθεί, αν και μοιάζει, με τη γλυκιά ερωτική φωνή μιας κοπελιάς, που την ώρα του δειλινού, όταν βγαίνουν τα πρώτα άστρα και τα νερά χάνουν τη διαύγειά τους, τραγουδάει τον κρυφό της έρωτα στη βρύση, στα δέντρα και στα λουλούδια, που ανθίζουν και λυγίζουν ύστερα, παραδομένα στο μίσχο τους.

B1. Η πρώτη εικόνα εντοπίζεται στους στίχους 25-28 ως μια απόπειρα να περιγράψει ο ποιητής τον «μαγικό» ήχο που συνεπαίρνει τον ήρωα.

Η εικόνα αυτή έχει στοιχεία οπτικά (δάση, άστρο, νερά που θολώνουν), ακουστικά (κορασιάς φωνή-τραγουδάει), οσφρητικά (λουλούδι), κινητικά (λυγάει). Επιπρόσθετα δημιουργεί υποβλητικότητα (η ώρα του δειλινού, η εμφάνιση της σελήνης).

Ο ποιητής επιλέγει να μεταφέρει μια αίσθηση του θεσπέσιου ήχου επιλέγοντας εκείνο το είδος του τραγουδιού που ερμηνεύεται με το περισσότερο πάθος, το ερωτικό τραγούδι που άδει ένα κορίτσι κρυφά ερωτευμένο. Πρόκειται για το τραγούδι που καλεί η φύση να συμμετέχει στο βάθος και την ένταση των συναισθημάτων του κοριτσιού. Απευθύνεται σε στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος που

μπορούν να ακούσουν και να ανταποκριθούν στα αισθήματα της ψυχής της, χωρίς να φοβάται, χωρίς να αισθάνεται ότι πρέπει να κρύψει αυτά που νιώθει.

Σχετικά με τη λειτουργία της αποτελεί το πρώτο μέρος των αποφαιτικών περομοιώσεων που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να δώσει μια περιγραφή αυτού του μοναδικού και απροσδιόριστου ήχου. Ακριβώς, επειδή αδυνατεί να ορίσει με ακρίβεια το είδος αυτού του ήχου τον συγκρίνει με έναν άλλο γοητευτικό μουσικό ήχο –γνωστό στους αναγνώστες- κυρίως προσπαθώντας να μεταδώσει μια ιδέα από την απερίγραπτη και μοναδική γλυκύτητα που τον μαγεύει. Επιλέγει ένα σχήμα άρσης και θέσης με σκοπό να προσεγγίσει ο αναγνώστης τον ανεπανάληπτο ήχο.

Η δεύτερη εικόνα εντοπίζεται στους στίχους 42-43 με την απτή και παραστατική περιγραφή της φύσης της κρητικής γης που διακρίνεται για τη σκληρότητα του εδάφους και την περιορισμένη βλάστησή της. Κυριαρχεί η πέτρα, το άνυδρο και το άγονο τοπίο αφενός μεν λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κλίματος αφετέρου δε και εξαιτίας του γεγονότος ότι η Κρήτη εκείνη την περίοδο βρισκόταν υπό τουρκικό ζυγό.

Παρά, όμως, τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά ο ποιητής αξιολογεί το φυσικό περιβάλλον του τόπου του ως καλό.

Σχετικά με τη λειτουργία για μια ακόμη φορά ο αφηγητής θέλει να δηλώσει την αγάπη του για την πατρίδα του, την οποία αναγκάστηκε να εγκαταλείψει.

Κλείνει την αναφορά στην έννοια και τη σημασία της πατρίδας με μια σκέψη, με ένα σχόλιο στο οποίο υποδηλώνει τα αγνά, αληθινά και όμορφα συναισθήματά του γι'αυτή.

Υπογραμμίζεται με έμμεσο τρόπο ότι δεν υπάρχει κανένα στοιχείο το οποίο να επηρεάσει το μέγεθος και την ποιότητα όλων αυτών που νιώθει για την αγαπημένη του Κρήτη. Είναι η Κρήτη των αναμνήσεών του, των δικών του ανθρώπων, είναι η πατρίδα της ψυχής του, οπότε δεν υπάρχει κανένας παράγοντας, καμία αφορμή που να μπορεί να αλλάξει την αντίληψη και τη σκέψη του γι'αυτή

B2. Στους στίχους 29 - 34 της 5^{ης} ενότητας του ποιήματος "Ο Κρητικός" διαφαίνονται τα εξής σχήματα λόγου:

α) Οι στίχοι 29 -34 αποτελούν μια αριστουργηματική αποφαιτική παρομοίωση καταγράφοντας την προσπάθεια του ήρωα να προσδιορίσει την ποιότητα του ήχου. Ο ήχος που συνοδεύει τον Κρητικό στο κολύμπι του δεν προέρχεται από ένα κρητικό αηδόνι που τραγουδάει γλυκά, κοντά στη φωλιά του πάνω στους απόκρημνους βράχους και αντιλαλεί η πεδιάδα και η θάλασσα ολόκληρη τη νύχτα, μέχρι το ξημέρωμα, που σβήνουν τ'αστέρια και προβάλλει η «ροδοδάχτυλη αυγή» (το επίθετο θυμίζει το αντίστοιχο ομηρικό), μαγεμένη κι' αυτή απ' το τραγούδι του.

β) Στο στίχο 33 εντοπίζεται μια μεταφορά στη φράση έλιωσαν τ' αστέρια. Το φως των αστεριών αποδυναμώνεται, με την έλευση της αυγής.

γ) Στο στίχο 34 η αυγή προσωποποιείται, καθώς ακούει το κελάδημα του αηδονιού.

δ) Στο στίχο 32 παρατηρείται μια υπερβολή, καθώς το τραγούδι του αηδονιού αντιβουίζει πολύ μακριά, ως πέρα στη θάλασσα και στην πεδιάδα.

Οι στίχοι 29 - 34 βρίθουν σχημάτων λόγου αναδύοντας τη λυρικότητά τους, προσδίδοντας έντονη ποιητικότητα, μουσικότητα και εκφράζοντας τη συναισθηματική στάση του αφηγητή. Εν κατακλείδι, τα εκφραστικά μέσα προσφέρουν στο κείμενο αμεσότητα, ενέργεια, ζωντάνια, παραστατικότητα και δραματικότητα.

Π1. Μετά το αφηγηματικό κενό το ποίημα φτάνει στη σκηνή του τέλους. Ο ήρωας φτάνει στο γιάλο ευοδώνοντας το στόχο του, δηλαδή να σώσει την αγαπημένη του. Εδώ εντοπίζεται κυκλική δόμηση γιατί το ακρογιάλι έχει τεθεί από τον α' στίχο του ποιήματος. Ο ήρωας αποκαλεί την αγαπημένη του αρραβωνιασμένη, αναφορά που εντοπίζουμε στα δημοτικά τραγούδια, επιδράσεις των οποίων δέχεται ο Σολωμός, σύμφωνα με την οποία οι αγύπαντροι θεωρούνται αρραβωνιασμένοι με τον Χάρο.

Έχει διατυπωθεί ήδη η υπόθεση ότι η κόρη στον Κρητικό αρραβωνιάστηκε το Χάρο και αυτή η ιδέα ενισχύεται από τη διαδοχή των λέξεων αρραβωνιασμένη - χαρά - πεθαμένη.

Γεμάτος λοιπόν χαρά την εναποθετεί στο γιάλο γιατί πιστεύει ότι την έχει σώσει όμως με απογοήτευση διαπιστώνει το θανατό της. Έντονη αντίθεση, ο και αντιθετικός σύνδεσμος → έρχεται δηλαδή με αιφνιδιαστικό τρόπο η ανατροπή.

Το ποίημα κλείνει απότομα χωρίς θρήνο (με χαρά) καθώς ο Κρητικός προσδοκά την αιώνια επανασύνδεση με την αγαπημένη του κατά την έσχατη κρίση.

Δ1. Το πρώτο κοινό χαρακτηριστικό και των δύο κειμένων είναι η ύπαρξη ενός ήχου που επηρεάζει καταλυτικά και ουσιαστικά την ψυχική και συναισθηματική διάσταση των πρωταγωνιστών. Αναφέρεται ο Σολωμός σ'έναν ήχο γλυκύτατο που μαγεύει τον ήρωα και τον συνεπαίρνει και τον συνοδεύει στη μεγάλη του προσπάθεια να σωθούν αυτός και η αγαπημένη του.

(«Ήχος γλυκύτατος ήχος όπου μέ προβοδοῦσε»)

Αντιστοίχως, ο Λαπαθιώτης μιλά για μια μελωδία, μια φωνή με τεράστια δύναμη και ένταση που την κατέστησε κυρίαρχη εκτοπίζοντας τις υπόλοιπες. Ένας ήχος που κατέλυσε τα πάντα, το σύνολο της φύσης αλλά και τον εσωτερικό κόσμο της Ρηνούλας. («μια μελωδία σιγανή γεννήθηκε ...γιομίζοντας το νου και την καρδιά της!»). Αντιστοίχως, μια ομοιότητα ακόμη εντοπίζεται στην αναφορά και των δύο

κειμένων στην παραστατική, ζωντανή και δυναμική περιγραφή της φύσης. Συγκεκριμένα, ο Σολωμός θέλοντας να δώσει μια αίσθηση του μοναδικού ήχου τον συγκρίνει με τη φωνή ενός ερωτευμένου κοριτσιού που αγγίζει και επηρεάζει όλα τα στοιχεία της φύσης («δεν είναι κορασιάς φωνή...λυγάει», «Σε υψηλούς βράχους ... τ'αστέρια»).

Παράλληλα στο απόσπασμα του Λαπαθιώτη μέσα από το όνειρο της Ρηνούλας περιγράφονται με γλαφυρό και αδρό τρόπο στοιχεία της φύσης.

Επιπρόσθετα, η τρίτη ομοιότητα είναι η ανάδειξη και στα δυο κείμενα του εξιδανικευμένου έρωτα που δρα καταλυτικά και ολοκληρωτικά στις ψυχές των πρωταγωνιστών.

Ο Σολωμός αναφέρεται στην ανυπέβλητη δύναμη του έρωτα που αντανακλάται στην ανταπόκριση των στοιχείων της φύσης. («Δέν είναι κορασιάς φωνή...λυγάει ») και ο Λαπαθιώτης περιγράφει με έντονη λυρική, απaráμιλλη εκφραστικότητα και παραστατικότητα την επίδραση του ερωτικού συναισθήματος

(«και έμοιαζε μ' ένα χάδι τρυφερό ... πίστεψε πως ήταν πια φτασμένη στον παράδεισο...»). Πρόκειται για τον έρωτα που απογειώνει και «ταξιδεύει» σε έναν κόσμο ιδανικό, αγνό και παραδεισένιο τον άνθρωπο που τον βιώνει.

Ενώ, όμως και στα δυο κείμενα αναδεικνύεται η δύναμη, η μαγεία και η ιδιαιτερότητα του ήχου, σημειώνεται ότι στο μεν απόσπασμα του Λαπαθιώτη προσδιορίζεται η προέλευση της φωνής εκείνης που κυριάρχησε και εξαπλώθηκε («ξεχώριζε γλυκιά και δυνατή, την ημέρα παθητική και πλέρια του Σωτήρη») στο δε ποίημα του Σολωμού ο ήχος παραμένει αδύνατο να οριστεί και να ερμηνευθεί με ακρίβεια. Γι' αυτό ακριβώς και ο ποιητής καταφεύγει στις αποφαιτικές παρομοιώσεις, θέλοντας να δώσει στους αναγνώστες την αίσθηση αυτού του μοναδικού ήχου.

Τέλος, σημαντική διαφορά των δύο κειμένων αποτελεί το γεγονός ότι στην περίπτωση του Λαπαθιώτη η βασική πρωταγωνίστρια, η Ρηνούλα, είναι ζωντανή χωρίς όμως να είναι σε θέση να βιώσει τα συναισθήματα που επιθυμεί, γι' αυτό και κυριαρχεί η θλίψη της και το παράπονό της («Κι η Ρηνούλα ξύπνησε με μιας, σα μεθυσμένη») σε αντίθεση με τον Κρητικό, όπου η αγαπημένη του πεθαίνει («Την άπιθώνω με χαρά, κι ήτανε πεθαμένη») καθώς ο πρωταγωνιστής δεν κατορθώνει να εκπληρώσει τον σκοπό του, να την σώσει.

**Επιμέλεια: Αννίνου Ευρυδίκη
Ζορμπάς Χρήστος
Πιτικάκη Ειρήνη**